

ONDERNEMERSVERTROUWEN BLIJFT NEGATIEF

Voorwoord

Dit rapport bevat de belangrijkste uitkomsten van de Conjunctuurenquête Nederland van het eerste kwartaal 2024.

De Conjunctuurenquête Nederland brengt voor het Nederlandse bedrijfsleven vier keer per jaar de belangrijkste ontwikkelingen en verwachtingen in kaart, uitgesplitst naar regio, bedrijfstak en bedrijfsgrootte. De resultaten vormen de basis voor het ondernemersvertrouwen. Deze samengestelde indicator geeft de stemming weer van het Nederlandse niet-financiële bedrijfsleven met meer dan vijf werkzame personen.

Samenwerking

De Conjunctuurenquête Nederland is een gezamenlijk onderzoek van het CBS, KVK, EIB, MKB Nederland en VNO-NCW, met de steun van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Doel van de samenwerking is completere informatie over het niet-financiële bedrijfsleven te vergaren tegen minder administratieve lasten.

Saldo's

Deze rapportage werkt met saldo's. Een saldo ontstaat door het percentage ondernemers dat zijn ervaring of verwachting als negatief ziet, af te trekken van het percentage dat een positieve ervaring of verwachting meldt. Als bijvoorbeeld 10 procent van de ondernemers een dalende omzet had en 20 procent een stijgende omzet, ontstaat een saldo van +10 procent. Het saldo geeft in één oogopslag weer of de stemming onder ondernemers positief of negatief is en in welke mate.

Seizoenspatronen

Bij de interpretatie van de cijfers dient rekening te worden gehouden met seizoeninvloeden. Deze spelen bij sommige variabelen een rol, zoals bij omzetten in de landbouw en horeca. Om een uitkomst in een beter perspectief te kunnen plaatsen, verdient een vergelijking met dezelfde periode een jaar eerder om die reden de voorkeur boven

een vergelijking met een kwartaal eerder. Voor het samenstellen van de indicatoren van het ondernemersvertrouwen, worden de onderliggende variabelen wél gecorrigeerd voor seizoenspatronen. Hierdoor kan het vertrouwen elk kwartaal worden vergeleken met een eerder kwartaal.

Het niet-financiële bedrijfsleven

Het niet-financiële bedrijfsleven is een samenstelling van secties A Landbouw, bosbouw en visserij, B Winning van delfstoffen, C Industrie, F Bouwnijverheid, G Groot- en detailhandel; reparatie van auto's, H Vervoer en opslag, I Horeca, J Informatie en communicatie, L Verhuur van en handel in onroerend goed, M Advisering, onderzoek en overige specialistische zakelijke dienstverlening, N Verhuur van roerende goederen en overige zakelijke dienstverlening, R Cultuur, sport en recreatie, S Overige dienstverlening.

Waarneemperiode

De gegevens voor deze publicatie zijn verzameld in de maand januari 2024.

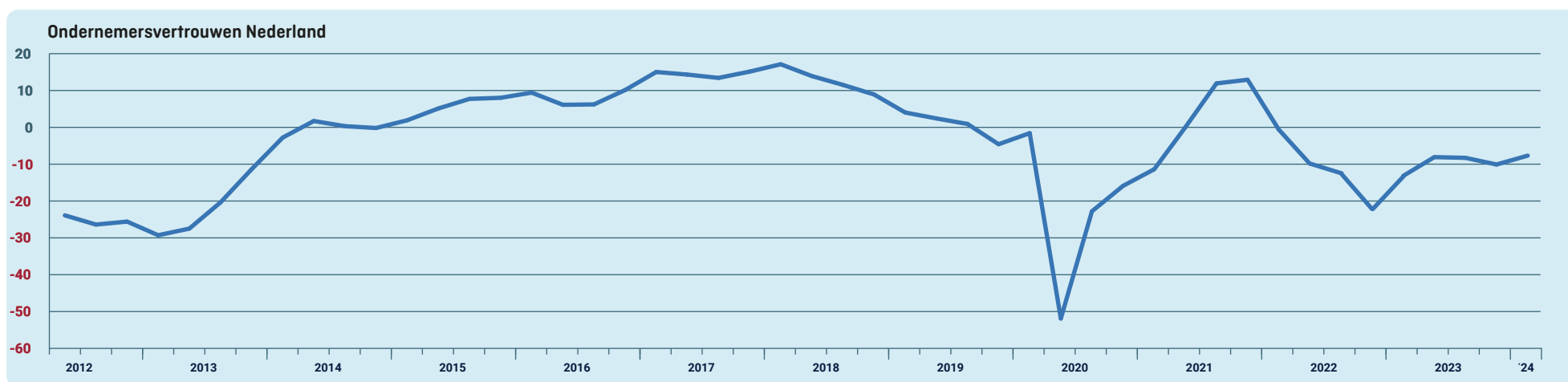
Dit rapport is gepubliceerd op 15 februari 2024. Het rapport van de Conjunctuurenquête tweede kwartaal 2024 wordt naar verwachting op 16 mei 2024 gepubliceerd op ondernemersplein.kvk.nl/coen. Alle cijfers die in deze Conjunctuurenquête Nederland staan, zijn te vinden op opendata.cbs.nl.

Ondernemersvertrouwen blijft negatief ondanks lichte stijging

Het ondernemersvertrouwen, de stemmingsindicator van het Nederlandse bedrijfsleven, is voor het negende kwartaal negatief en komt aan het begin van het eerste kwartaal van 2024 uit op -7,7. Dit is lager dan het gemiddelde van de reeks (-4,0), maar een stijging ten opzichte van een kwartaal eerder, toen de indicator uitkwam op -10,1. Hiermee ligt het ondernemersvertrouwen op het hoogste niveau sinds het eerste kwartaal van 2022. Bij zeven van de veertien bedrijfstakken daalt de stemmingsindicator, bij zes neemt het toe en bij één bedrijfstak blijft het ondernemersvertrouwen onveranderd. Alleen in de bedrijfstakken informatie en communicatie en de zakelijke dienstverlening is de stemmingsindicator positief.

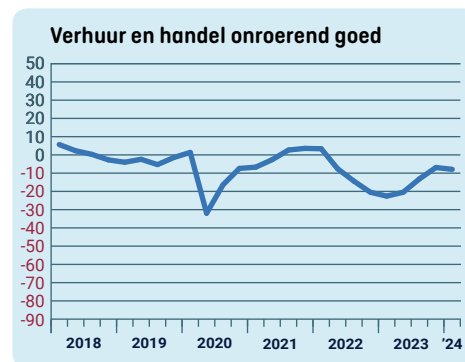
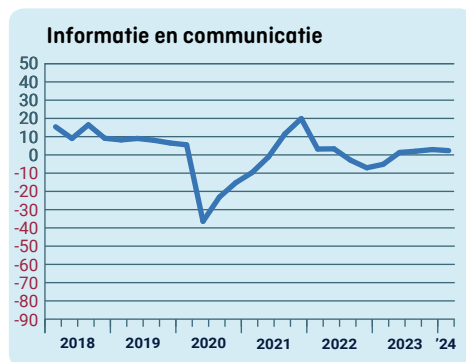
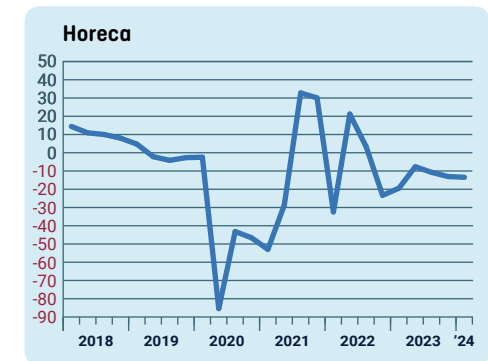
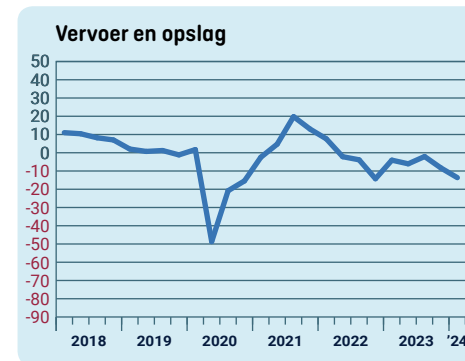
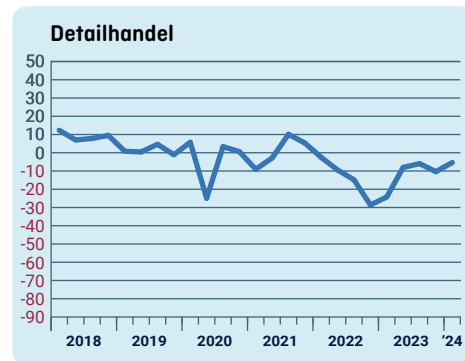
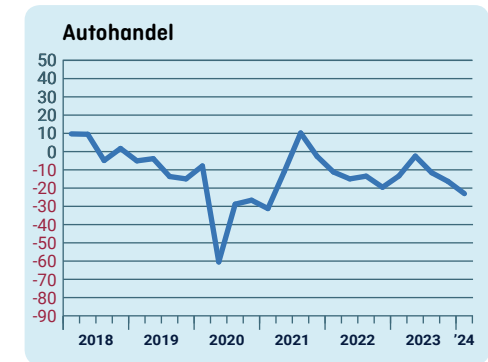
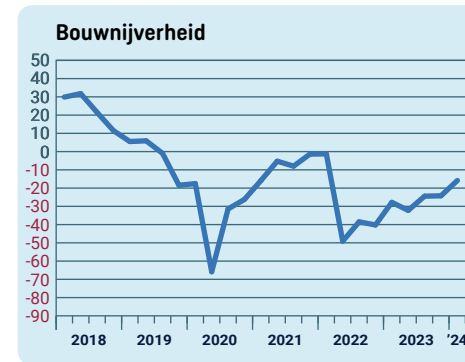
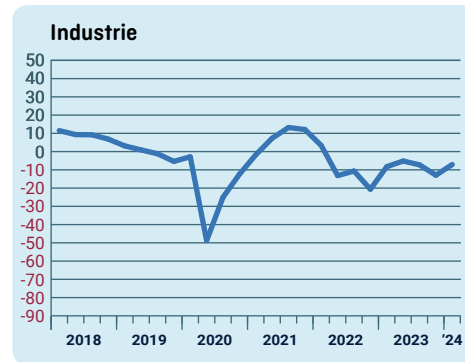
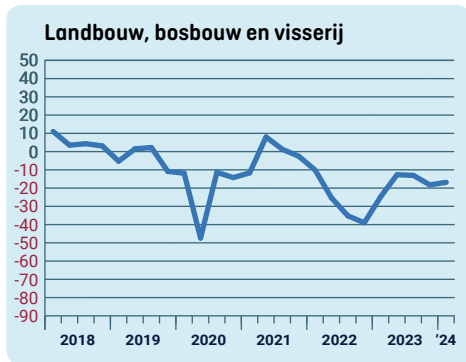
Verder in deze rapportage

Ondernemers in meeste bedrijfstakken negatief gestemd	5
Stemming ondernemers negatiever dan in 2023	7
Uitgelicht: Belemmeringen en verwachtingen inkooporders	8
Uitgelicht: Verwachtingen en ontwikkelingen personeelssterkte	9
Verwachte ontwikkelingen bedrijfsleven per provincie	10

Bron: CBS, EIB, KVK, MKB Nederland, VNO-NCW. Detailinformatie (conform de webtoegankelijkheidsrichtlijnen voor visueel beperkten) vindt u op [StatLine](#).

Ondernemersvertrouwen per sector Uitkomsten eerste kwartaal 2024

Ondernemers in meeste bedrijfstakken negatief gestemd

Het ondernemersvertrouwen is licht gestegen en komt aan het begin van het eerste kwartaal uit op -7,7. Bij zeven van de veertien bedrijfstakken daalt de stemmingsindicator, bij zes bedrijfstakken neemt het vertrouwen toe en bij één bedrijfstak blijft het gelijk. Binnen de bedrijfstak overige dienstverlening neemt de stemming het sterkst toe, in de delfstoffenwinning daalde de stemming het sterkst. Op provinciaal niveau is de stemming het sterkst verbeterd bij ondernemers in Zeeland, maar net als in alle andere provincies blijft het ondernemersvertrouwen daar negatief.

Ondernemers delfstoffenwinning en autohandel en –reparatie meest negatief gestemd

Het ondernemersvertrouwen van de delfstoffenwinning is het laagst van alle bedrijfstakken, gevolgd door die van de autohandel- en reparatie. Ook in onder andere de landbouw zijn ondernemers relatief negatief gestemd.

Ten opzichte van het vorige kwartaal is het pessimisme het sterkst toegenomen bij wederom de delfstoffenwinning, gevolgd door de autohandel- en reparatie. In zowel de autohandel- en reparatie als de horeca daalde het ondernemersvertrouwen voor het derde kwartaal op rij. In de bedrijfstak cultuur, sport en recreatie nam de stemmingsindicator af van net aan positief naar negatief. In de groothandel bleef de stemmingsindicator even negatief als in het vierde kwartaal van 2023.

Stemmingsindicator sterkst verbeterd in overige dienstverlening

In de overige dienstverlening, hieronder vallen onder andere kappers, uitvaartbranches en reparaties van consumentenartikelen, is het ondernemersvertrouwen het sterkst verbeterd. Desondanks blijft de stemmingsindicator hier licht negatief. Bij nog vijf bedrijfstakken nam het vertrouwen toe, maar enkel bij de zakelijke dienstverlening zorgde dit voor een omslag van een licht negatief naar een licht positief sentiment. Samen met de informatie en communicatie zijn dit de enige bedrijfstakken waar het sentiment positief is. Voor het vierde kwartaal op rij is het ondernemersvertrouwen in de informatie en communicatie positief, ondanks de lichte daling ten opzichte van vorig kwartaal.

Ondernemersvertrouwen laagst in Fryslân

In alle provincies is het ondernemersvertrouwen negatief. Voor het vierde kwartaal op rij zijn ondernemers in Fryslân het meest negatief, gevolgd door ondernemers in Flevoland en Gelderland. Het minst negatief zijn ondernemers in de provincie Utrecht en ook in Noord-Holland zijn ondernemers ruimschoots minder negatief dan het landelijk gemiddelde.

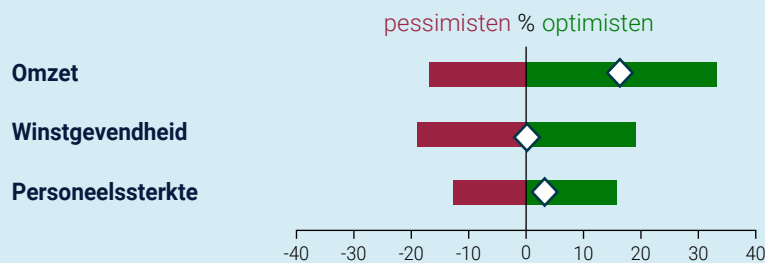
Stemmingsindicator verbeterd in elf van de twaalf provincies

In bijna alle provincies is het ondernemersvertrouwen verbeterd ten opzichte van het vorige kwartaal. In het vierde kwartaal van 2023 verslechterde het vertrouwen juist in negen van de twaalf provincies. Enkel in Flevoland daalde het sentiment van de ondernemers. In de provincie Zeeland verbeterde de stemmingsindicator het sterkst, gevolgd door de provincies Utrecht, Overijssel en Drenthe.

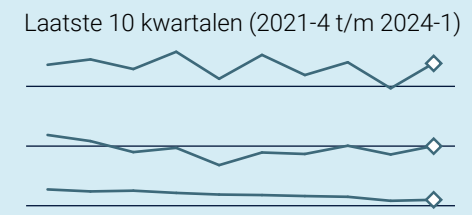
Dashboard Conjunctuurenquête Nederland

Uitkomsten vergeleken met een jaar eerder

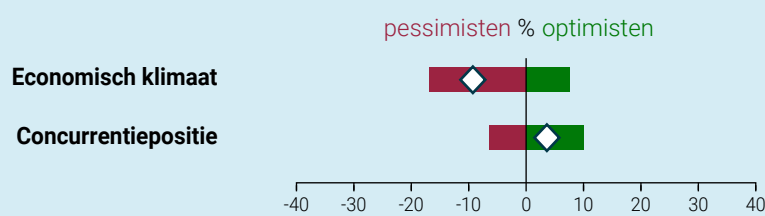
Ontwikkelingen vierde kwartaal

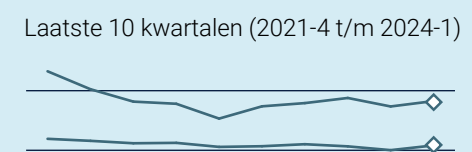
Saldo t.o.v. (vorig jaar)	Verandering	Saldo t.o.v. (vorig jaar)
16,3	↓	(23,0)
0,1	↑	(-5,1)
3,2	↓	(7,0)

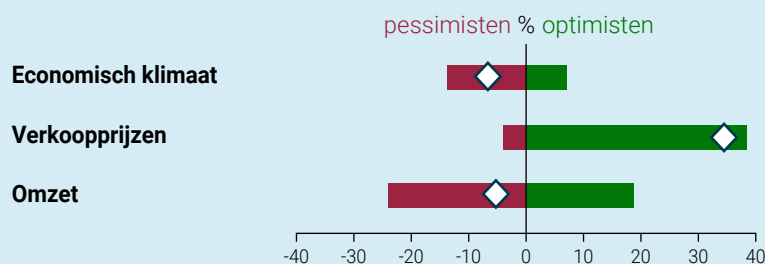
Beoordelingen van de ondernemer begin eerste kwartaal

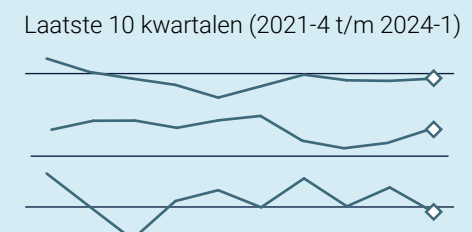
Saldo t.o.v. (vorig jaar)	Verandering	Saldo t.o.v. (vorig jaar)
-9,3	↑	(-13,2)
3,6	↑	(3,0)

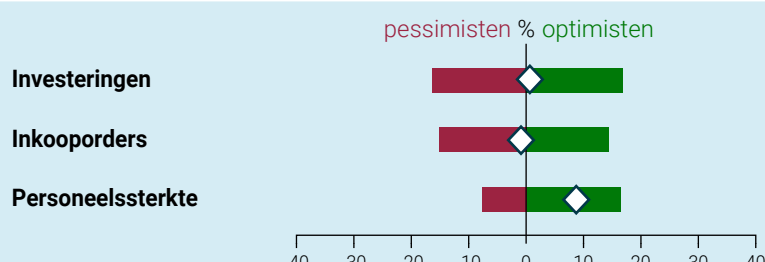
Verwachte ontwikkelingen eerste kwartaal

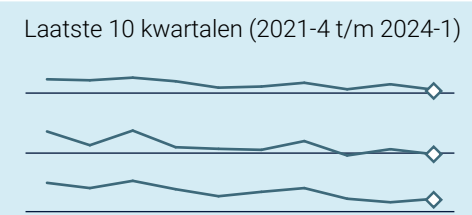
Saldo t.o.v. (vorig jaar)	Verandering	Saldo t.o.v. (vorig jaar)
-6,7	↑	(-13,5)
34,5	↓	(52,4)
-5,3	↓	(-1,8)

Verwachte bedrijfsvoering eerste kwartaal

Saldo t.o.v. (vorig jaar)	Verandering	Saldo t.o.v. (vorig jaar)
0,6	↓	(3,1)
-0,9	↓	(2,6)
8,7	↓	(14,3)

Stemming ondernemers negatiever dan in 2023

Aan het begin van het eerste kwartaal zijn ondernemers over zeven van de elf indicatoren negatiever of minder positief gestemd ten opzichte van hetzelfde kwartaal vorig jaar. Bij het merendeel van de indicatoren hebben de positief gestemde ondernemers wel de overhand.

Hoe lees ik het Dashboard Conjunctuurenquête Nederland?

Ontwikkelingen vierde kwartaal

Onderwerp In de Conjunctuurenquête Nederland worden ondernemers naar hun oordeel gevraagd over verschillende onderwerpen. Er is een verschil tussen terugblikken op het vorige kwartaal en verwachtingen voor het huidige kwartaal. Hierdoor kan een onderwerp twee keer voorkomen in het dashboard. De koppen die boven de onderwerpen staan, geven aan of het om terugblikken of verwachtingen gaat. **Staafdiagram** (pessimisten/optimisten): de vragen over de onderwerpen in het dashboard kunnen de ondernemers beantwoorden met verbetering, verslechtering, of onveranderd. In deze grafiek is het percentage optimisten (ondernemers die verbetering zien/verwachten) afgezet tegen de pessimisten (zij die verslechtering zien/verwachten). De witte ruit geeft het saldo hiervan weer.

Saldo Het saldo is het verschil tussen het percentage optimisten en het percentage pessimisten, dat ook terug te zien is in het staafdiagram. Positieve waarden (meer optimisten dan pessimisten) worden groen weergegeven, negatieve saldi (meer pessimisten dan optimisten) worden rood weergegeven. **T.o.v. vorig jaar** Het saldo van hetzelfde onderwerp in hetzelfde kwartaal een jaar eerder is tussen haakjes weergegeven. Er is gekozen voor hetzelfde kwartaal een jaar eerder, om eventuele seizoenseffecten uit te sluiten. De groene pijl naar boven of rode pijl naar beneden geeft aan of er sprake is van respectievelijk een verbetering of verslechtering. **Lijndiagram** (laatste tien kwartalen): per onderwerp wordt de ontwikkeling in de laatste 10 kwartalen weergegeven. Hierop is geen seizoenscorrectie toegepast. De zwarte horizontale lijn is de nullijn. Het saldo in het laatste kwartaal is met een witte ruit weergegeven.

Minder ondernemers zien omzet toenemen

Per saldo zag ruim 16 procent van de ondernemers de omzet toenemen in het afgelopen kwartaal. Een jaar eerder bedroeg dit saldo nog 23 procent. Ongeveer evenveel ondernemers zagen de winstgevendheid verbeteren dan wel verslechteren. Bij per saldo ruim 3 procent van de ondernemers nam de personeelssterkte toe in de voorgaande drie maanden. Het saldo daalde vergeleken dezelfde periode in het jaar ervoor. Het saldo ondernemers dat optimistisch is over de concurrentiepositie nam een fractie toe tot per saldo bijna 4 procent.

Optimisme over verkoopprijzen minder groot

Per saldo verwacht bijna 35 procent van de ondernemers dat de verkoopprijzen en/of -tarieven zullen stijgen in de komende drie maanden. Dit is lager dan in hetzelfde kwartaal in het jaar ervoor toen nog ruim 52 procent een stijging verwachtte.

Meer pessimisme over omzetverwachting

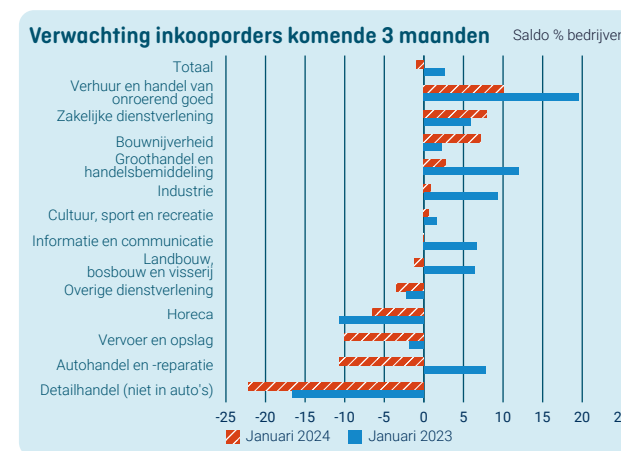
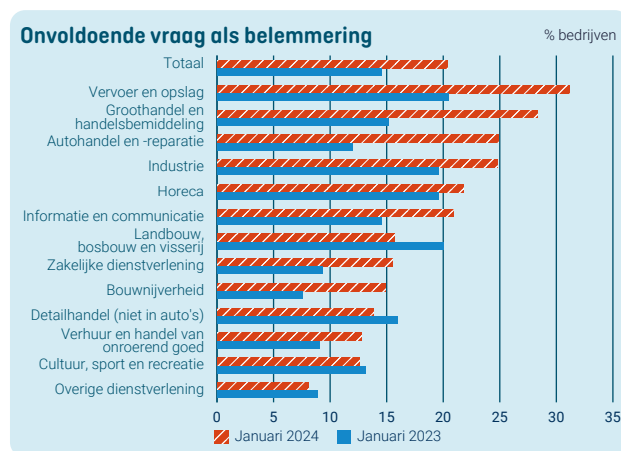
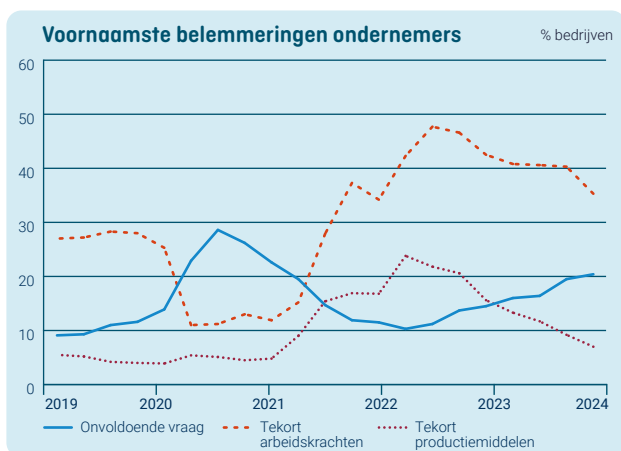
Het aantal ondernemers met een negatief oordeel over hun omzetverwachting nam toe. Het bedroeg per saldo ruim 5 procent tegen bijna 2 procent een jaar eerder. Over het economisch klimaat in de komende drie maanden zijn ondernemers pessimistisch. Wel daalde het saldo ondernemers dat pessimistisch is ten opzichte van het eerste kwartaal van 2023.

Daarnaast verwacht per saldo ruim 9 procent van de ondernemers het personeelsbestand uit te breiden in het eerste kwartaal van 2024. In dezelfde periode in het voorgaande jaar verwachtte per saldo ruim 14 procent een toename van de personeelssterkte.

Ondernemers nagenoeg neutraal over investeringen 2024

Per saldo bijna 1 procent van de ondernemers verwacht dit jaar meer te investeren dan in het voorgaande jaar, terwijl dit vorig jaar voor per saldo ruim 3 procent gold. Tevens voorziet per saldo 1 procent een afname van de te plaatsen orders in de komende drie maanden. In dezelfde periode in het voorgaande jaar verwachtte per saldo 3 procent van de ondernemers nog een toename.

Uitgelicht Belemmeringen en verwachtingen inkooporders

Belangrijkste belemmeringen bij ondernemers

Voor het zevende kwartaal op rij is het aandeel ondernemers dat onvoldoende vraag als voornaamste belemmering in de bedrijfsvoering ervaart gestegen. Van iets meer dan 10 procent in april 2022 naar ruim 20 procent in januari 2024. Het tekort aan arbeidskrachten is met iets meer dan 35 procent nog steeds de meest genoemde belemmering maar dit percentage neemt de laatste kwartalen wel langzaam iets af. De belemmering tekort aan productiemiddelen wordt inmiddels nog maar door 7 procent van de ondernemers als voornaamste belemmering ervaren terwijl dit in april 2022 nog bijna 24 procent was. Bijna 34 procent van de ondernemers geeft aan geen belemmeringen te ervaren.

Onvoldoende vraag vaker genoemd in bijna alle bedrijfstakken

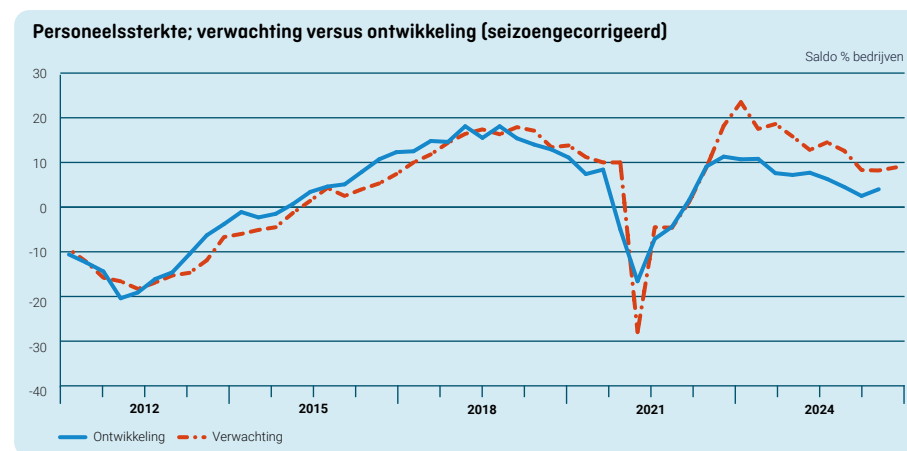
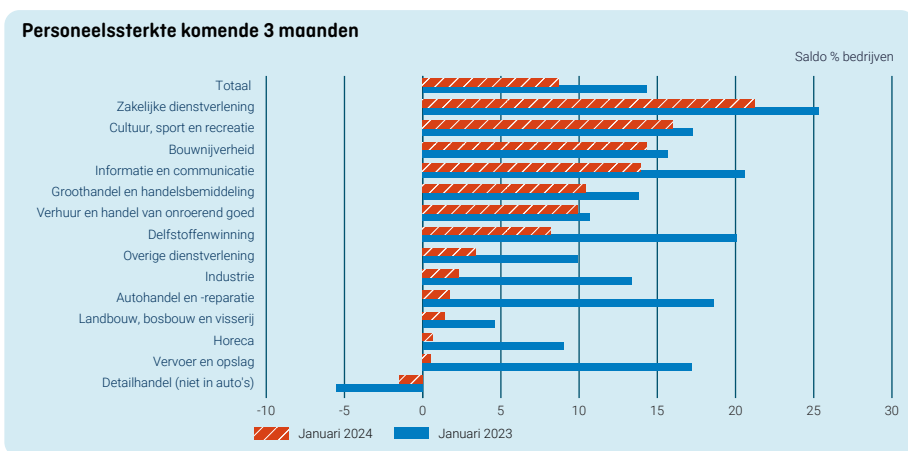
Ten opzichte van een jaar geleden is het aandeel ondernemers dat onvoldoende vraag als belangrijkste belemmering ervaart in bijna alle bedrijfstakken gestegen. Binnen de groothandel en handelsbemiddeling, de autohandel en -reparatie en de vervoer en opslag is het percentage het sterkst gestegen. Bij deze bedrijfstakken ligt het percentage ook het hoogst van alle bedrijfstakken. In de landbouw, bosbouw en visserij en de detailhandel is het aandeel ondernemers bij deze belemmering juist het meest gedaald. Ook binnen de cultuur, sport en recreatie en de overige dienstverlening is het percentage licht gedaald. Bij deze bedrijfstakken ligt het percentage ook het laagst van alle bedrijfstakken.

Verwachtingen over inkooporders verslechterd en licht negatief

Per saldo bijna 1 procent van de ondernemers verwacht dat de waarde van de te plaatsen orders bij leveranciers zal dalen in de komende drie maanden. Dit is een daling ten opzichte van een jaar geleden, toen de verwachtingen nog licht positief waren. Binnen de meeste bedrijfstakken zijn de verwachtingen gedaald; het sterkst binnen de autohandel en -reparatie, van bijna 8 procent naar -11 procent. Ondernemers in de detailhandel zijn met een saldo van iets meer dan -22 procent het meest negatief gestemd. Binnen de bouwnijverheid, de horeca en de zakelijke dienstverlening is het saldo juist gestegen ten opzichte van vorig jaar. Het meest positief zijn ondernemers in de verhuur en handel van onroerend goed met een saldo van 10 procent, wel is dit een halvering ten opzichte van vorig jaar.

Uitgelicht

Verwachtingen en ontwikkelingen personeelssterkte

Verwachtingen personeelssterkte minder positief dan in 2023

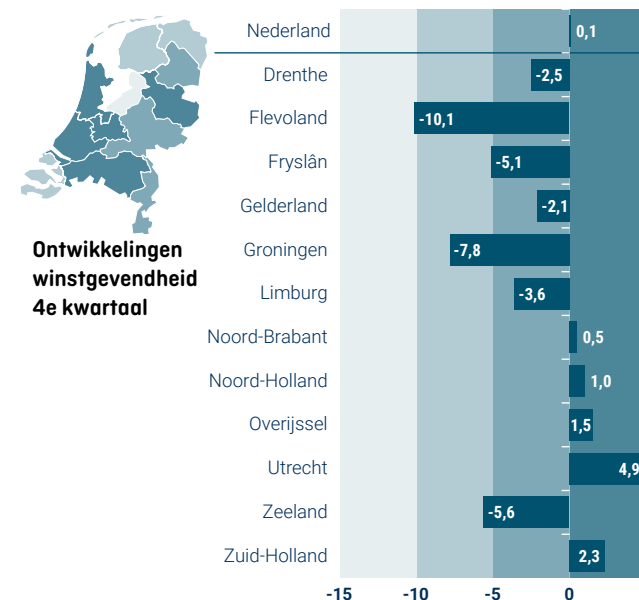
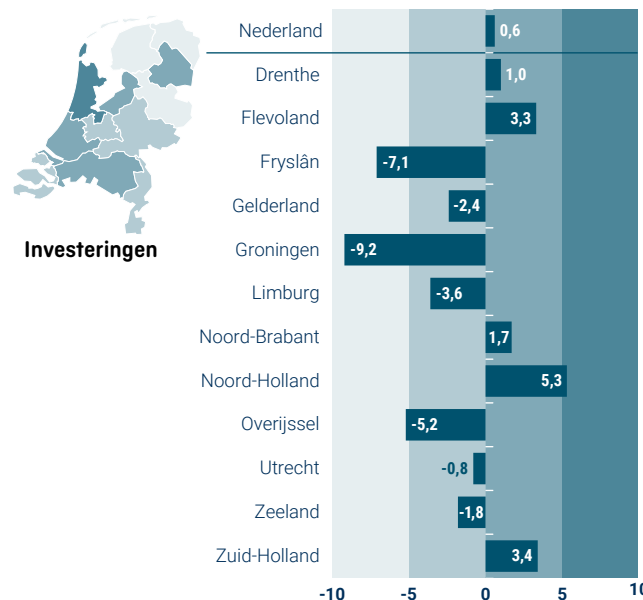
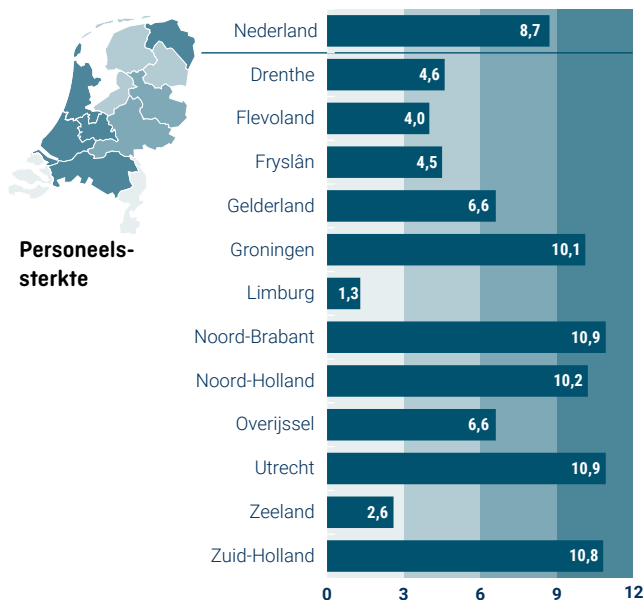
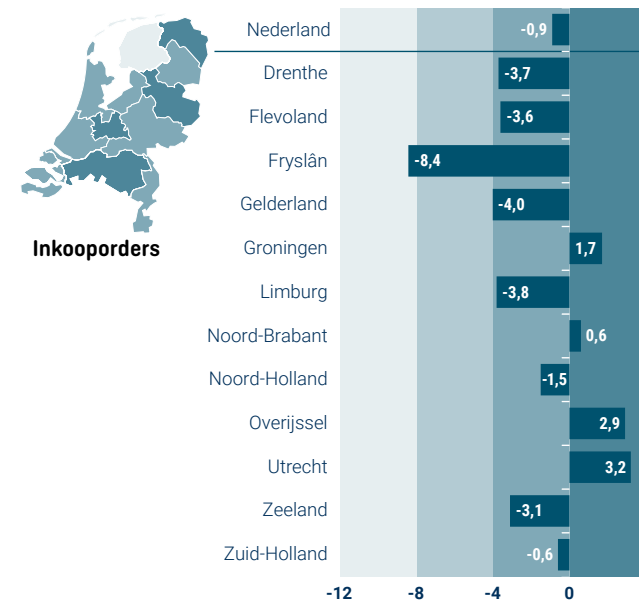
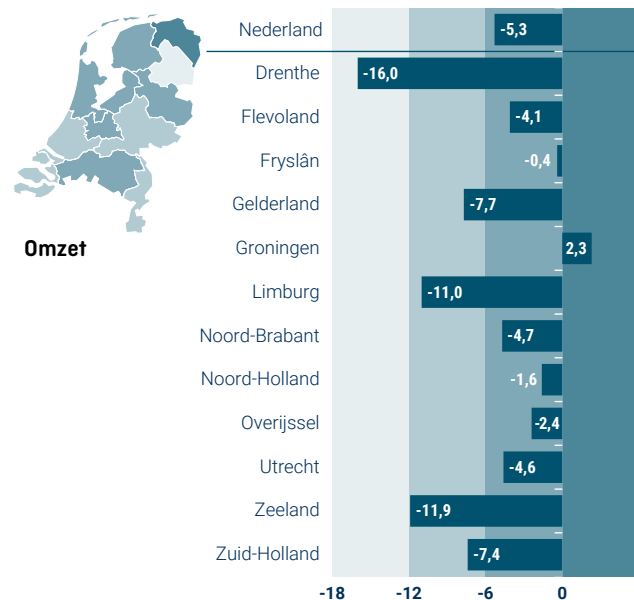
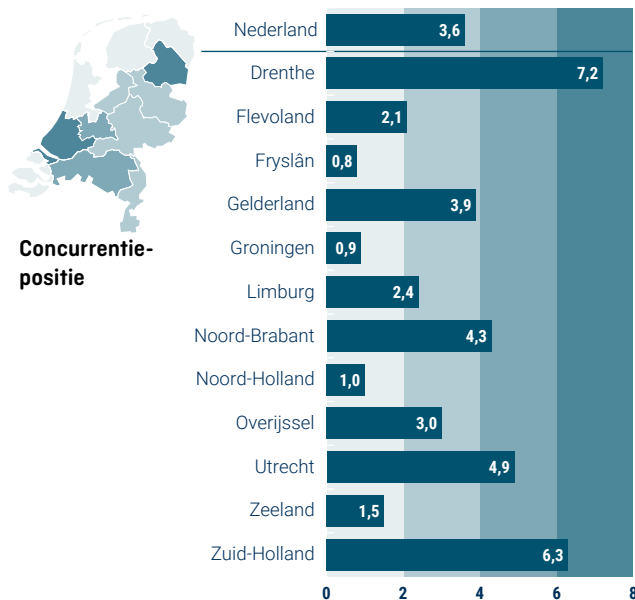
Van de ondernemers verwacht per saldo 9 procent het personeelsbestand uit te breiden in het eerste kwartaal van 2024. Dit is lager dan in dezelfde periode vorig jaar toen per saldo 14 procent van de ondernemers een toename verwachtten. In alle bedrijfstakken, met uitzondering van de detailhandel, is het saldo personeelssterkte positief. Wel is het saldo alle bedrijfstakken teruggelopen ten opzichte van het eerste kwartaal van 2023. In de bedrijfstak autohandel en -reparatie daalde het saldo het sterkst. Dit kwartaal verwacht per saldo 2 procent van de ondernemers in deze bedrijfstak meer personeel in dienst te nemen. In het eerste kwartaal van 2023 lag dit percentage met 19 procent een stuk hoger. In de bedrijfstak vervoer en opslag is een vergelijkbaar beeld waarneembaar. Hier komt het saldo in het eerste kwartaal van 2024 uit op 1 procent, een jaar eerder was dit nog 17 procent.

In de zakelijke dienstverlening is het beeld het meest positief. Van de ondernemers in deze bedrijfstak verwacht per saldo 21 procent het aantal werknemers uit te breiden. Ook met name de bedrijfstakken cultuur, sport en recreatie (+16 procent), bouwnijverheid (+14 procent) en informatie en communicatie (+14 procent) zijn optimistisch over de toename van het personeelsbestand.

Verschillen tussen verwachtingen en ontwikkelingen personeelssterkte

In de Conjunctuurenquête wordt aan ondernemers gevraagd wat hun verwachtingen voor het lopende kwartaal zijn over de personeelssterkte in hun bedrijf, en daarnaast wat de daadwerkelijke ontwikkeling daarvan is geweest in het afgelopen kwartaal. Tot aan de coronapandemie in 2020 liepen de verwachtingen en de gerealiseerde personeelssterkte per saldo redelijk in lijn met elkaar. In de daarop volgende kwartalen werden de verwachtingen over de personeelssterkte sterk getemperd. De ontwikkeling van de personeelssterkte was in het tweede kwartaal minder negatief dan de verwachting, maar in de kwartalen die volgden herstelde dit verschil zich. Vanaf het derde kwartaal van 2021 zijn de verwachtingen structureel positiever dan de ontwikkelingen van de personeelssterkte. Op pagina 8 is te zien dat in deze periode de belemmering tekort aan arbeidskrachten in toegenomen mate als belangrijkste belemmering in de bedrijfsvoering is genoemd. Hoewel zowel deze belemmering als het verschil tussen de verwachting en ontwikkeling van de personeelssterkte iets is afgenomen in de laatste drie kwartalen, zijn er nog steeds ondernemers die hun positieve verwachtingen niet waar kunnen maken.

Verwachte ontwikkelingen bedrijfsleven per provincie

Drentse ondernemers positiever over concurrentiepositie

De resultaten van de conjunctuurenquête laten verschillen zien tussen de provincies vergeleken met een jaar eerder. Zo zijn ondernemers uit Drenthe het meest positief als het gaat over hun concurrentiepositie op de Nederlandse markt. Ondernemers in Groningen zijn het meest negatief over de investeringsverwachtingen voor 2024, maar dit is wel de enige provincie waar ondernemers nog positief zijn over de verwachte omzet voor de komende drie maanden.

Ondernemers positief over concurrentiepositie op de Nederlandse markt

In alle provincies zijn ondernemers per saldo positief over hun concurrentiepositie op de Nederlandse markt. In de helft van de provincies is de stemming daarover ook gestegen. Ondernemers in Drenthe zijn het meest positief gestemd met een saldo van iets meer dan 7 procent. Bij ondernemers in Flevoland en Groningen is de stemming hierover het meest gedaald. In Fryslân zijn ondernemers het minst positief met een saldo van bijna 1 procent.

Minder omzet verwacht

In bijna alle provincies is de verwachting voor de omzet in het lopende kwartaal per saldo negatief en gedaald. Alleen ondernemers in Groningen zijn met een saldo van ruim 2 procent nog positief gestemd. De verwachtingen zijn het meest gedaald in Noord-Brabant en Limburg. In Drenthe zijn ondernemers met een saldo van -16 procent het meest negatief gestemd.

Verwachtingen personeelssterkte minder positief

In de meeste provincies zijn de verwachtingen over de personeelssterkte gedaald. Alleen ondernemers in Groningen en Drenthe zijn iets positiever gestemd. De verwachtingen zijn het meest gedaald in Utrecht, maar daar zijn ondernemers, net als in Noord-Brabant, met een saldo van bijna 11 procent nog wel het meest positief. Het minst positief over de personeelssterkte zijn ondernemers in Limburg met een saldo van ruim 1 procent.

Verbeterde stemming over winstgevendheid

In bijna de helft van de provincies zagen ondernemers per saldo de winstgevendheid verbeteren in het afgelopen kwartaal. De stemming hierover is ook in bijna alle provincies verbeterd, het meest in Overijssel en Utrecht. Bij ondernemers in Overijssel zijn de verwachtingen juist flink gedaald en hier zijn ondernemers ook het meest negatief van alle provincies.

Groningse ondernemers meest negatief over investeringsverwachtingen 2024

Ondernemers in Groningen zijn het meest negatief gestemd over de verwachte investeringen voor 2024. De verwachtingen zijn daar ook het meest gedaald, een jaar geleden waren ondernemers nog positief gestemd. In Flevoland en Zuid-Holland zijn ondernemers met een saldo van ruim 3 procent juist positiever gestemd over de verwachte investeringen voor komend jaar.

Stemming over inkooporders daalt hard bij ondernemers in Fryslân

Waar ondernemers in Fryslân een jaar geleden nog het meest positief waren over de waarde van de inkooporders in het komende kwartaal, zijn ze nu juist het meest negatief gestemd. De stemming over de inkooporders is in de meeste provincies gedaald. Alleen ondernemers in Utrecht en Overijssel zijn positiever dan een jaar eerder.

Kerntabel

Ondernemersvertrouwen en Conjunctuurenquête Nederland

Ondernemersvertrouwen			
	2023 3e kwartaal	2023 4e kwartaal	2024 1e kwartaal
Totaal bedrijfsleven	-8,3	-10,1	-7,7
Landbouw, bosbouw en visserij	-13,1	-18,3	-16,9
Delfstoffenwinning	-7,8	-2,4	-28,9
Industrie	-7,3	-13,0	-7,1
Bouwnijverheid	-24,5	-24,3	-15,9
Autohandel en -reparatie	-10,0	-14,8	-21,5
Groothandel	-7,4	-8,3	-8,3
Detailhandel	-6,0	-10,4	-5,4
Vervoer en opslag	-2,1	-8,4	-13,7
Horeca	-10,8	-13,1	-13,5
Informatie en communicatie	2,0	2,9	2,3
Verhuur en handel onroerend goed	-13,3	-7,1	-8,1
Zakelijke dienstverlening	-3,9	-2,3	1,6
Cultuur, sport en recreatie	0,5	0,1	-2,4
Overige dienstverlening	-10,4	-14,7	-1,5

Verwachtingen voor het eerste kwartaal <small>niet seizoengecorrigeerd saldo percentage bedrijven</small>			
	Omzet	Personeel	Investerings
Totaal bedrijfsleven	-5,3	8,7	0,6
Landbouw, bosbouw en visserij	8,4	1,4	-15,0
Delfstoffenwinning	-17,5	8,2	3,8
Industrie	-1,2	2,3	0,4
Bouwnijverheid	-5,3	14,3	-5,8
Autohandel en -reparatie	3,2	1,7	-5,2
Groothandel	-1,9	10,4	-1,5
Detailhandel	-35,2	-1,5	8,9
Vervoer en opslag	-21,1	0,5	0,4
Horeca	-27,1	0,6	-7,4
Informatie en communicatie	14,0	13,9	-4,2
Verhuur en handel onroerend goed	3,8	9,9	29,4
Zakelijke dienstverlening	9,8	21,2	6,6
Cultuur, sport en recreatie	3,9	16,0	13,5
Overige dienstverlening	2,4	3,4	8,3

Colofon

Uitgave

Februari 2024

Dit rapport verschijnt ieder kwartaal op ondernemersplein.kvk.nl/coen.

Wilt u meer informatie?

Neem dan contact op met één van de COEN-partnerorganisaties:

www.cbs.nl

088 570 70 70 - info@cbs.nl

www.kvk.nl

088 585 15 85 - kennisdesk@kvk.nl

www.eib.nl

020 205 16 00 - eib@eib.nl

www.mkb.nl

www.vno-ncw.nl

070 349 03 49 - buiting@vnoncw-mkb.nl

Ondernemersplein
Eén antwoord van de overheid

KVK

MKB
Nederland
VNO NCW

Meer informatie?

Kijk op Statline. Hier treft u alle data uit deze uitgave aan conform de webtoegankelijkheidsrichtlijnen voor visueel beperkten.

[Ondernemersvertrouwen naar bedrijfstak](#)

[Ondernemersvertrouwen naar provincie](#)

[Conjunctuurenquête naar bedrijfstak](#)

[Conjunctuurenquête naar regio \(landsdeel/provincie\)](#)

[Conjunctuurenquête naar bedrijfsgrootte](#)

Deze uitgave is te downloaden op:
ondernemersplein.kvk.nl/coen

